

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Ամեն ինչ զլիսիվայր՝ խթանվում է առեւտուրը

Իհարկե, խորհրդային ղետությունը՝ իր գաղափարախոսությամբ եւ սնտեսվարնան ձեւով դատապարտված էր կործանման: Այդ ժամանակաշրջանը մնաց անցյալում: Դժբախտաբար, ինչ հավանական է, որ Հայաստանը այլիս կունենա այդդիսի հզոր արդյունաբերություն, ինչպիսին ուներ այդ տարիներին: Չեմ ցանկանում նանրանքանել, թե ինչդեռ 90-ականներին ոչնչացվեցին արդյունաբերական հզորությունները ու շատեր հարկադրված եղան զբաղվել առեւտրով: Այդ տարիներին խևաղես, որ մարդիկ այդ ձեւով կարողանում էին իրենց գլուխը դահել, բայց իինա, 2 տասնամյակ անց, երկրի սնտեսական զարգացման հույսը կաղել առեւտրային գործունեության խթանման հետ, առնվազն տարօրինակ է եւ անհականալի:

Արեւադի համդեմ գերակայությունը ի սկզբան է դրվեց շրջանառության հարկի ներմուծման ժամանակ: Արեւադի գործունեությամբ զբաղվողների համար այն սահմանվեց 3,5 տոկոս, արտադրությունների եւ ծառայությունների համար՝ 5 տոկոս: Մեր հարցադրումներին դաշտույաները դատասխանում էին, թե արեւադրում շրջանառությունն ավելի արագ է լինում, իսկ դիմակնամը, թե չէ՞ որ այն պարագան արժե՞ք չի ստեղծում, իսկ արբերություն արտադրությամ, դատախան չէր լինում:

Ներկայիս կառավարությունը ավելի առաջ գնաց եւ որոշում ընդունեց առեւտով զբաղվողների համար ցջանառության հարկի դրույաչափը հօեցնել 3,5 անգամ, սահմանելով 1 տոկոս: Նման բայլը ոչ միայն առեւտականներին չքավարաեց, այլև բուռն դժգոհություններ առաջացրեց, բանի որ նրանից չէին ցանկանում իրենց գործունեությունը դարձադիր փաստաթղթավորել: Ներկայացվողի համեմատ մի բանի անգամ ավելի իրական ցջանառություն ունեցող առեւտականները դարձարես չեն ցանկանում օրինական գործունեություն սկսել, ինչն ուղղակի վերածվել է շահատակի: Շանտաժ, որի առաջ նահանջում են ոչ միայն կառավարությունը, այլեւ այս զանգվածի ձայնները ստանալու ակնկալիքով՝ բոլոր բաղադրական ուժերը: Նրան զանազան առաջարկներ են ներկայացնում այս հարցի շուրջ, որոնց մեջ ընդհանուրը մեկն է՝ որքան հնարավոր է շատ սիրածահել առեւտականներին: Ասվերային սնտեսության ահրեխ ծավալների, դեսական բյուջեի չստացված եկամուտների, իրական հատկածի (արդյունաբերության եւ գյուղատնտեսության) զարգացման անհրաժեշտության մասին բոցառունչ ելույթները այդ դահին մոռագվում են եւ, ցավո, ոչ որ նրանց չի հիշեցնում:

**Առեսուրն, առանց տեղական
արտադրության զարգացման,
դաշտավարժակած է լճանալուն**

Այս, որ նաև իրավիճակ է ստեղծվել, եթիւ փոքր բիզնեսում ակնհայտ գերակշռութ են առեւտարային գործունեությունն իրականացնողները, չի նշանակում, որ դա արդարացված է եւ տեսք է շարունակել ընթանալ այդ ուղիղով: Փոքր ու միջին բիզնես կոչվող տնտեսվարողների թիվը, որոնք գտնվում են շշանառության հարկի դաշտում, կազմում է մոտ 57 հազար: Դրանից մոտ 40 հազարը առեւտրով գրադպուղներն են, մնացած՝ ծառայություններ մատուցողներն ու փոքր արտադրողները: Ընդ որում, արտադրողները ամենասակավաթիվն են: Այսինքն, առեւտարականների այս հոկա զանգվածը գրադպուտ է ներկայող ապրանքների վաճառքում:

Չենք ցանկանում անդրադառնար
նան, որ առեւտրականների վճարած
հարկերը չնշին են, բայց որ ներմուծնամ
վրա հիմնված առեւտրի զարգացումը
մեղմ ասած, անհետանկար է, փաստ է
Ընդ որում, մասնավորապես տոնավա-
ճառների առեւտրականները գրադիում
մեր հանդելոց թշնամարար տրամադրված
երկրի՝ Թուրքիայի աղյօնների (հիմնա-
կանում հագուստի) Հայաստանում վա-
ճառիվ։ Անցյալ տարի Հայաստան ներ-
մուծվող թուրքական աղյօնները աճեց-
են ավելի քան 10 տոկոսով՝ հասնելու
232 մլն դրամի։ Այլ թեմա է, թե որդես
ազգ եւ դեւուրյուն բարոյական ինչ
նկարագրով ենք թուրքական ներմուծ-

ցԵլ առեւրին, այլ ոչ թե արտադրության
կամ երկրի համար դրամական հոս
աղափովող ծառայություններին:

Հարկային արտնություննե
ներմուծումը փոխարինող
արտադրության համար

ԱՐՏՈՒՐԻ ԱՐՄԵՆԻԱ պետական առեւտուրական ...

Կարծես սովորական է դարձել. Երբ ասում ենք փոփր ու միջին ձեռ- նարկաշրություն (ՓՄՁ), անմիջա- դեմք հասկանում ենք առեւտրային կազմակերպություններին եւ մասնա- վորադես տոնավաճառների առեւտ- րականներին: Տողագործությունն այս- դիմային է, որ փոփր բիզնես կոչվածը միայն առեւտուրն է, որի սառրիհվա- ճարդիկ «կարողանում են իրենց գլուխը դահել»: Դարերից եկող եւ դարերի ավանդույթ ունեցող չարչի ությունը մինչեւ խորհրդային ժամա- նակաշրջանը բավականին ամուր- նաւած էր մեր ժողովրդի մեջ: Խորհրդային ինդուստրալիզացիան եւ դրա արդյունքում արդյունաբերու- թյան՝ բուրն ու երեմն հախուռն զարգացումը Հայաստանում դուրս չնեց առեւտրականի հոգեբանու- թյունը մեզանից եւ չարմատավորեց արժեք ստեղծողի, արտադրողի հոգե- բանությունն ու մտածելակերտը: Ին- չը, օրինակ՝ իրողություն է Ծինաս- տանում մասնավորադես եւ չինա- ցիների մոտ ընդիհանրադես, ընդ- որում, ցածր վարձատությամբ եւ համես կենսամակարդակով:

Ավելի մանրանասն ներկայացնեն ներմուծվող աղբանների այն խմբավանականները եւ գումարային մեծությունը ները, որտեղ հնարավոր է տեղական առադրություն ունենալ եւ հաջողության մրցակցել ներմուծվողի հետ: 2014-ի սկզբաներով, տարեկան Հայաստան են ներմուծվել կենդանիներ եւ կենդանական ծագման արտադրան՝ 146 մլն դոլարի բուսական ծագման արտադրան՝ 233 մլն դոլարի, դաշտասի սմննի արտադրան՝ 369 մլն դոլարի, դլաստմասսայից ռեժիմից իրեր եւ կառուզով՝ 182 մլն դոլարի, կույտեղն, գլխարկներ, հովանոցներ՝ 31 մլն դոլարի, քարհց, գիղոսից, ցեմենտից իրեր՝ 93 մլն դոլարի, քանկարժեր եւ կիսաքանակարժեր քարեր, մետաղներ եւ դրանցից դաշտասված իրեր՝ 302 մլն դոլարի, ոչ քանկարժեր մետաղներ եւ դրանցից դաշտասված իրեր՝ 328 մլն դոլարի, սարքեր եւ աղբաններ՝ 73 մլն դոլարի, սարքամուրումներ եւ մեխանիզմներ

ՎողՆերը: Նախ՝ բազմաթիվ աշխատա-
սեղեր կրացվեն արտադրության ոլորտում,
առաջ այդ նույն առեւտրականները կկա-
րողանան վաճառել տեղական արդարի-
ները, խուսափելով լրացման վտանգի:

Ելքը հետևյալն է՝ ուղանառության հարկից ազատել բացառադես արտղորությամբ զբաղվող փոփ ընկերություններին, արտօնյալ իրավիճակ ստեղծել նաև ներգնա զբոսաշրջությամբ զբաղվող (զբոսաշրջիկներ Դայաստան քերող) կազմակերպությունների համար:

ԱՆԱՐԻՏ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

Սկիզբ «Ազգի» հունվարի 30-ի, փետրվարի 2-ի համարներում

Հունվարի 28

Գերմանացի բաղաբական գործիչներից շատ են լսել՝ հայ-թուրքական հարաբերությունների մասին խոսելիս նրանի հաճախ մատնանշում են գերմանա-ֆրանսիական հարաբերությունները՝ բարեկամական, բաց սահմաններով։ Միևնույն ժամանակ են ունենողել այդ կարծիքով համդարձ վերածեակերպել են՝ մեր խաղաղության մողելը ոչ թե գերմանա-ֆրանսիական, այլ Գերմանիա-Խորացի հարաբերությունների օրինակից են բխում։

Բաց սահմաններով, Քունոնն ինձ ուղարկեց ողջ Ճանապարհին, Գերմանիայից Ֆրանսիա հասավ: Գերմանացիները «հայր» Քունոն են ասում, հայերս «մայր»: Արախ, Երկուան էլ գարնան Վարարումներից խռովվում են հաճախ, բայց Արախի մասին ասում են՝ կամուրջներ չի հանդիւրիմ... Խաղաղության կամուրջն ան-

ՄԵԾ դահլիճում, որտեղ 9:15-ին սկսվել լու է դատավայրը, արդեն առ մարդ է հավաքվել: ՄԵԾ մասը բոլոր են՝ հեռուստաետակությունից մեզ հայսնի դեմքեր, դաշտն յաներ: Նրանց ժուրջ իրենց հեռուստաետակությունների օմերատորներն ու լրագրողներն են թատվում, կանգնեցնում, խոսեցնում: Այս մեզը Դեմիս Բայբալն է, իրավաբանական կրթությունը ԱՍՏ-ով՝ Բերկիլի Կոլումբիա համալսարաններում սացած բաղադրական գործիչը, որը 90-ականներին հարցազրոյց եր սկզբ մեր թերթի՝ չքափցնելով իր սովորական դեմքը, այստեղ ներկայանում է բոլորովին ուրիշ կնճիռներով բերանի ժուրջ դրանի հետ են մնվում՝ ժողովում դաշտնալով օմերատորի մոտենալուն դես, իսկ աչքերը... դրանց արտահայտությունը չի փոխվում: Նոյնան էլ եգեմեն Բարիչը՝ Թուրքիայի առաջին Եվրոպականացար, Զայց ցեղասպանության մոլիքը:

Ժիսողներից մեկը: Ժմտում է՝ Երեխ հովանու և այսի իր ակնդիրներին, թե Եվրոպան իհարկե ազատ խոսի իրավունքն է լուսաբառության մասնելու: 2012-ի հունվարին Բաղեծը Դավոսում, ինչպես նաև Ցյուրիխում Ակադեմիայի համերգի ժամանակ իրադարձական ժիսել էր Հայոց ցեղասպանությունը, ինչու չու տեղ էր գտել բորբական մանուկում:

- თიმებან გათავისუ მცხოვარული მთავრებელი აუქტორუ ასოციაცია თუ კომისია არ არის დაგენერირებული.

Սինէ դատական միսըր Փերինչեին այ-
դուհաներձ իմ հարցեր սկզբի: Մեր հար-
ցազրույցին ոչ ոք բարեպահստաք հասու-
թեանու «ոչ» չասաց: (Հարցազրույցը)

բուրգ, Dean Spielmann), այնուհետ աջ ու ահյակ՝ մյուս 17 դատավորները, ընթերակաները՝ 3 զողեվի Կասադեվալը (Անդրեա, Josep Casadevall), Մարկ Վիլլիգերը (Լիխտենշտեյն, Mark Villiger), Իզաբելլե Բեռնը (Մոնակո, Isabelle Berro), Իզիլ

Usruupnırqjuń oruqħri

Հայաստան ընկերակցությունը տրամադրել է Յուրիիի կանոնի դատախազությանը, որն էլ ռասիստական հիմքով ընթացի է սկզբ գործին: Դեռ այս ժամանակաշրջակի «արդարացումները» եղանակով՝ «Վելք-օնլայն»-ում՝ «Գերմանացիները» թող բացեն իրենց արխիվները, դատմաքաններին հնարավորություն ընձեռեն արժեուրելու եղածը»: Անկարայում Շվեյցարիայի դեսպանին էլ կանչել էին Թուրիմայի արտօնության ախարառություն: Քիմա էլ ճառումն առկա է, դատարանի դաշինքում հանդիդակաց նայթին, Եվրոպայում իրենց բանակական ներկայությամբ, որ վերջին ուղարկում դատարանը է նաեւ կուսակցական ակտիվի հումք նույնիսկ այն դիսի «ընտանիք» համար, որի թիստոն-յա-դեմոկրատական բաղադրիչներից երկուսն էլ, ըստ էության, նրանց խորը միհիմք լինեին: Ինչո՞ւ ս եմ արդելու ուրացման ժառանգական հիվանդությունը չթափող այս ժողովների մեջ, եթե դատարանը վարի, թե Շվեյցարիան ձիւս չի հասկացել ու են ին է պարագաներուն:

ցել, թե ինչ է... բարյականությունը:
Դեռ ժամը 9 չկա: Փոստում են Շուրջիա-
յի Սարդու իրավունքների դաշտան երկու
կազմակերպությունների ներկայացուցիչ-
ներին, որոնց արժեր ընդունակալություն-
ատել՝ Օրանի այս դատավարության մեջ
ուստի լուրջ խաղաբար են՝ իրենց գրավող
հիմնավորման մեջ ոչ միայն ճանաչում
են կատարվածը որպես ցեղաստղանու-
թյուն, այլև ընդգծել են՝ Քայոց ցեղաս-
տղանության ժխտողականությունը համա-
դատասխանում է ատելության հրահրման
Նրանի ձևան: Միե՛ղ-ում կարծիք ազա-

- Տղագրվել է «Ազգի» հունվարի 30-ի համարում- **ԽՄԲ**):

Օմերանը եղած է առաջին համար կազմության մեջ՝ պատճենաբառություն առաջակցությամբ, որը պահպանվել է առաջին համար կազմության մեջ և առաջին համար կազմության մեջ առաջակցությամբ պահպանվել է առաջին համար կազմության մեջ:

9.15 է: Զանգի ղողանջը ոսի է հանու
ղատարանի դակիմը: Կիսակլոր սեղա
առջեւ մեջտեղում իր տեղն է զբաղեցնու
նախագահ Դիկին Շփիմանը (Լուրսե

Կարակասը (Շուրիշա, Isil Karakas), 3 տարեկան Սիկուտան (Սլովակիա, Jan Sikuta), Փեհվի Յիրվելան (Ֆինլանդիա, Paeivi Hirvelä) Միջյանա Լազարովա Տրայենա Վայրովա (Ամառկին Յարավուավիայի հանրապետություն Մակեդոնիա, Mirjana Lazarova Trajkovska), Վինսենտ Ա. դե Գաետանո (Մալթա, Vincent A. deGaetano), Անգելիկա Նոսբերգ (Գերմանիա, Angelika Nussberger), Լինոս Ալեքսանդր Սիցիլիանոսը (Հունաստան, Linos-Alexandre Sicilianos), Յելլեն Ուլլեր (Շվեյցարիա, Helen Keller), Անդրե Պոտոչկի (Ֆրանսիա, Andre Potocki), Յելենա Յեներբլոմ (Շվեդիա, Helena Jaederblom), Ալես Պեժալ (Չեխիա, Ales Pejchal), Ֆարիս Վեհաբովիչը (Բոսնիա-Հերցեգովինա, Faris Vehabovic), Էջինիյուս Կյուրիսը (Լիտվա, Egidijus Kueris), Յոհաննես Սիլվիսը (Սիդնեյանձնել, Johannes Silvis), Յուլյա Անտոնելլա Մոտոչ (Ռումինիա, Julia Antoanella Motoc), Լեդի Բիանկու (Ալբանիա, Ledi Bianku), դատական նիստն արձանագրում էր Էրիկ Ֆրիբերգը (Erik Fribergh):

Դատավորների առջև ազ կողմում հայցվոր Փերինչեն էր, իր փաստաբաններով՝ Սթմեր Չենգիզը, դրոֆ. Քրիստիան Լաուրենթ Պեշիր (Cristian Laurent Pech): Զախ կողմում՝ Ըստյանի կառավարության ներկայացնության էին՝ Ֆրանկ Շյուրմանը (Frank Schuermann), փաստաբան Դանիել Թյուրեր (Daniel Thuerer), խորհրդականներ Յուրգ Լինդենմանը (Juerg Lindenmann), Ադրիան Շայդեգերը (Adrian Scheidegger), Կորդելիա Էրիխիր (Cordelia Ehrich): Դահիճի կենսունական մասում տեղապուրվեցին երրորդ կողմ Թուրքիայի եւ Հայաստանի կառավարության ներկայացնությունը: Թուրքիան ներկայացնուած էին Էրդողան Իսկան (Erdogan Iscan), փաստաբան Ստեֆան Թալմոն (Stefan Talmon), խորհրդականներ Ահմետ Սյունճի Էռմանը (Ahmet Muncu Oezmen), Հալիմե Էբրու Դեմիրշանը (Halime Ebru Demircan), Սելիհե Յիլմազը (Melike Yilmaz):

Յիլմազ):
Դայաստանի դատվիրակությունը գլխավորում էր ՀՀ գլխավոր դատախազ Գետրդ Կոստանյանը (նրա հետ հարցազրույցը տես «Ազգի» հոլովարի 30-ի համարում-խմբը.), փաստաբաններն էին Ջեֆրի Ուոթերսոնը, Ամազ Ջլունին, խորհրդականներ Արման Թաթոյանի, Էմիլ Բաբայանի, Թորի Ջոլիքի (Tobi Collis) նաև նաև պուլիանը:

Արարություն

ՍՈՒՐԵԼ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Պատմական գիտությունների թեկնածու

Վերջեւ Թուրքիայի նախագահ Ռեժիպ Թայյիր Էրդղում 100-ից ավելի երկների դեկավաների, այդ թվում նաև ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանին, ուստինապես հրավիրեց մասնակցելու 2015 թ. ապրիլի 24-ին Ստամբուլում կայանալիք «Խաղաղության միջազգային համաժողովին» եւ Դարդանելի (թուրքերեւ՝ Զանաֆֆալե) ճակատանարքի 100-ամյակին նվիրված տոնակատարություններին։ ճակատանարք, որտեղ գերմանացիների վարձեցրած օսմանյան բանակն առեղծվածային եւ անսույսելի հաղթանակ տարավ ժամանակի ուժեղագույնը համարվող ֆրանսիական եւ բրիտանական ուժերի նկատմամբ։

Այս աղիթով հայրենի եւ օսար տղագիր ու էլեկտրոնային տարբեր ուղղվածության ԶԼՄ-ներ հանդիս եկան բազմաքույթ մեկնաբանություններով ու վեցլուծական հրապարակումներով, որոնք հիմնականում երեք խճի են բաժանվում.

ա) թուրքամեսներ, որոնք «ֆրշինը բերան ներին» զգնելով աղացուցել անաղացուցելին՝ ներկայացնում են հիշյալ ճակասամարտի կարենոր նշանակությունը եւ չխորհելով բնութագրել այն որդես համաշխարհային դատնության վճռորոշ դերակատարություն ունեցող իրադարձություն, բոլոր հնարավոր մակրիներով գովերգում են թուրքական գորականամատության եւ նարտիկների փաջագործությունները, ժետում Թուրքայի դարակազմիկ առաքելությունը մարդկության աղացակի կերտման գործում: Այս խճիքի մեջ առանձնանում են հատկապես թուրքի անհաջող նմանօրինակ ազերի գրչակները:

բ) Համաշխարհային դատության սիրողական ճակարդակի գիտակներ, որոնք ինչ թե շատ կարենելով այդ ժակասամարտը, համարում են այն դատերազմական շարժային իրադարձություններից մեկը, որոնցով հարուս է եղել աշխարհամարտի ողջ ընթացքը:

գ) Համկաղես Արաջին աշխարհամարտի դատավորության մանրամասներին ու նըրություններին Տիրապետող դրոֆեսիոնալիներ, ովքեր որեւէ առանձնահատուկ դերակատարություն չվերապահելով Զանագույն կազմակերպությունների հայտնության մեջ անաշարժ գումար են ստանալու համար:

Անկախակած, Թուրքիայի կողմից Արմենիայի՝ չհանուցված ոճիրի առնչությամբ, կարենու են նաև դատավական անցյալում տեղի ունեցած շատ այլ կարենու իրադա- ծություններ, երբեմն դատավական ճշմա- տությունը վեր հանելու, երբեմն խեղաքյու- րամների ըղթան բանդելու-ավերելու նոյա- տակով։ Գաղտնիի չեմ, որ Դարդանելի հաղ- թանակի փաստը ասհարկվելու է անսահ- մանորեն, թրական ավանդությունը խեղա- քյուրվելու, ձեռքի հետ հիմնավորելով նաև Արմենոցիդի (Դայաստանություն) «օրեկ- տիւ ամստասահետի հիւթումո»։

Տղա ապրում է առաջնային մասնակիությամբ»:

թահարում, ներին ամրությունների ոչնչացում եւ նույֆ Մարմարա ծով, անմիջաղես հաստավեց բարձրագույն դեկավարության կողմից: Որուցեց ծովային ու ցամաքային համատեղ ուժեղով գրավել Էգեյան եւ Մարմարա ծովերը միացնող Դարդանելի նեղուցը (նեղուցի ամենաներ հասկածը 1,2 կմ է, ամենալայնը՝ 5,8), այնուհետև՝ Կ. Պոլիսը:

Դարդանել ուղարկվեց անգլիքանսի-ական մեծ նավախումբ՝ բաղկացած 80 նավերից: Այդ թվում՝ 16 զրահակիր, 6 հածանավ, 22 ականակիր, 9 սուզանավ, 1 օդանավ, 24 ձկնորսանավ եւ 1 նավ-հոստիսալ: Դաշնակիցները հատկապես մեծ հովատ էին կաղում «Queen Elizabeth» եւ «Inflexible» հզոր հածանավերի հետ: Սկզբում նախատեսվում էր, որ նավախումբը կգործի լիկ ինքնուրույն՝ առանց օժանդակ ուժերի օգնության: Թուրքական հետախուզությանը հայսնի էր դարձել նախատեսվող գործողության մանրամասները: Դրա համար էլ անմիջապես նրանք ձեռնամուկն եղան ներկուցի դաշտանության ամրացման աննախադեղ ծավալի աշխատանքների:

Նախադասմություն

Դարեւ շարունակ ինչպես Ռուսաստանի ու Թուրքիայի, այնպես էլ Ռուսաստանի ու Եվրոպայի հարաբերությունները դայնանակիրկած են եղել Բոսֆոր և Դարդանել նեղուցների նկատմամբ նրանց ունեցած դիրքուումներով։ Բոլոր այս դեմքերում, երբ Ռուսաստանը շարժվել է հարավ և փորձել հրամետող դիրք գրավել նեղուցների շրջանում, նրան Եվրոպական խոռոր ժամանելու դիմակայեց են։ Իսկ երբ Արևմտաֆին անհրաժեշտ եղել սիրածակել Ռուսաստանին, նեղուցների հարցում նրան զիջումների են զնացել։ Առաջին աշխարհամարքի ժամա-

ԳԱԼԻԹՈՂԻ ԽՐՋՆԻՐԱՄՅԱԿԸ ՄՐՄԵԼՈՒՆԳԻՆԸ

Անադուր Դամիրի Տեղական ամրությունները: Ըստ Թուրքիայում ԱՍՄ դեսպան
Դենի Սորգենթառի, որի հոււագրական գրից են մեջբերված այս եւ մյուս
լուսանկարները, այս ամրոցի ողջ անձնակազմը բաղկացած էր գերմանացի
զինծառայողներից:

Են օսմանյան բանակում, իսկ այդ նույն ժամանակ հիւսանությունները ջամանելով ոչնչացնում էին նրանց հարազատներին ու ողջ հայ բնակչությանը: Իսկ «Սարանջը» համալսարանի ղործեանուր Յալիլ Բերթքայը մի ամբողջ «ուսումնասիրություն» է գրել եւ հրապարակել «Թարաք» դարբերականում՝ փորձելով «աղացուցել», որ Թորոսյանի զիրք երեւակայության արդյուն է, իսկ հեղինակը՝ սախսու: Քիրավի, իսկական թուրքական ձեռագիր:

Ու բանի որ մասնագիտությանս թերու-
մով լիովին կհսում եմ նշածս երրորդ՝
անաչառ խճիք տևակետը, որուեցի հնա-
րավորինս հակիրճ (թերթային հոդվածի

Երևանական «Արեն»

**գործողության դահլիճ
տասխան կրակ են բացել**

Ուզմական գործողությունների սկիզբը

Ընդառաջելով 1915 թ. հունվարի 2-ին
ռուսական իրամանատարության՝ թուրք-
ի ուշադրությունը Կովկասյան ճակա-
տում էղելու խնդրամին, Թիգչեմերն ու
Զերշիլ որուցեցին ճեղիւ Դարդանելն ու
համենել Կ. Պոլիս:

Թյուն ուսեցած ճակատանարք Ելի Վրա:
Նեղուց մուտք գործելով դաշնակիցները
կրակ բացեցին, սակայն թուրքերը
չղատախսանեցին: Սղասելով, որ բոլոր
նավեր մասնեն նեղուց, Օրամբ հուժկու
գնդակութեցին նավախումբը, որը
հայտնվել էր Երկողողմանի ինտենսիվ կրա-
կի դաշտում և տարածի փոքր լինելու
դաշտառով խուսանավելու մեջ հնարա-
վորություններ չուներ: Ծանր հրեակոծու-
թյան արդյունքում վնասվեց «Սյուֆֆեն»

Ճանավը, ականների վրա դայթեցին «Մաժեստիկ», «Գոլուա» եւ «Բուվա» նավերը: Ծանր վնասվեց «Ազգամեծնոնք», իսկ «Իրրեղիսկեր» եւ «Օօրն» նավերը, երբ փորձեցին շրջվել եւ դուրս գալ մարտից, դայթեցին ականներից եւ խորհակվեցին: Ժամը 18-ին Դե Ռիբեկը հրամայեց դադարեցնել գործողությունը, որի ընթացքում դաշնակիցներին ոչ միայն չհաջողվեց կատարել առաջարանքը, այլև զգայի կորուսներ կրեցին (նրանի կորցեցին ուժերի մեկ երրորդը): Զնայած Դարդանելի գրավումը չհաջողվեց, սակայն դաշնակիցները չդադարեցին հարձակումները: Միաժամանակ հարձակման նոր դլան մշակվեց: Համաձայն որի հրամանատարությունը որոշեց այս անգամ Գալիղողի թերակղզում դեսան իշեցնել, որմեսզի ցամաքային ուժերը գրավեին բուրքական ափամեռ դաշտանական կառուցները եւ առահովեցին նավերի ազատ մուտքը Կ. Պոլիս: Այդ նորատակով որոշվեց ընդգրկել անգիawaկան, ավստրալիական, նորզելանդական, սենեգայան, հնդկական եւ ֆրանսիական դեսանտային զո-

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊՈՐՏԱԿԱՆ ՆՐԱԿԱՅՔ

բազովասներին՝ ընդամենը 81 հազար մարդ եւ 178 իրանոթ: Օսմանոցերմանական ուժերի հրամանատարներ Ossn Լինան ֆոն Սանդերը եւ Էսաս փառան հասկանալով դաշնակիցների այդ մատարությունը եւ ցանկանալով դիմագրավել այդ ձեռնարկին, ձեռավորեցին իինքերորդ բանակը եւ ուժեղացրին նեղուցի դաշտամանությունը: 1915 թ. ապրիլի 25-ին դաշնակիցներն սկսեցին դեսանտային ափիանումը Գալիպոլի: Ափ դրւու եկած անգլիական ուժերը կեսօրին ենթարկվեցին թուրքական հուժեկու հարձակման: Մըրիլի 26-ին անգլիական ուժերը նահանջեցին եւ բարձրացան նավերը: Սակայն 29-րդ դիվիզիայի մարտիկները կարողացան արագ խրանատավորվել եւ դիմակայել օսմանյան ուժերի հարձակումներին: Փոփոխակի հաջողություններով ընթացող մարտը ավարտվեց նրանով, որ անգլիացիները կարողացան անրանալ ցամաքում, սակայն ավելին անել այլևս նրանց կամ «չհաջողություն» կամ չցանկացան:

Անզակի՝ Ավտորայիսկան եւ նորգելանդական ջոկասները նոյստես կարողացան նոյաստավոր դիրքեր գրավել ցամահում։ Չնայած Էսար փառայի հրամանաւրարությամբ գործող 19-րդ դիվիզիան անցավ հարձակման եւ մեծ ջանքեր գործադրեց, սակայն դաշնակիցներին հաջողվեց ամրանալ ցամահում։ Ասիհական ափում Կովկասի ցջանում ափ դրւու Եկան ֆրանսիացիները, որոնց ակտիվութեան օճում էին ռուսական ուժերը «Ասկոլոյ» հածանավի ակտիվ օժանդակությամբ։ Վեցիններին նոյասակը թուրքական ուժերի ուժադրության ժեղումն էր Գալիլոյիի ափինանան օրենողությունից։ Ֆրանսիացիներին հաջողվեց երկու գոյու գրավել, սակայն ավելի առաջ շարժվել հնարավոր չեղավ։ Ուսադրություն ժեղելու հանձնաւրարությունը կատարված էր եւ ֆրանսիացիները եւ բաւկեցին։

Առաջին օրվա դեսանտային ափիան-ման ընթացքում Երկուամբ մեծ կորուսներ ունեցան: Դաշնակիցները կորցրեցին 18 հազար մարդ, սակայն դեսանտայիններին դեղի ծովն եւ մղելու համար թուրքին ուժերն անբավարար էին: Դաշնակիցների շարժում հերոսարար մարտնչում էին նաեւ հոգյաների եւ հրեաների կամավորական ջոկատները: Ափիանումից հետո որոշվեց շարժվել դեղի Գալիպոլիի խորքը: Խոռոչ ճակատամարտ տեղի ունեցավ համարու Կիրիշ գյուղի շրջակայինմ:

Սայիսից օգոստոս դաշնակիցները փորձեցին ընդայնել գրաված տարածքները եւ կրկին արյունահեղ մարտեր ընթացան Կրիսի գյուղի համար, սակայն այն առավել հաջողութեա: Անհայտ էր ուրած,

որ Դարդանելի օղերացիան չի հաջող վել, ուստի 1915 թ. գելքսեմբերին որոշվեց Գալիլոյիից դեսանտային ուժերը էվակուացնել: Իրականում մեծ ցանկությամբ դեմքում դաշնակիցները կարող էին հաջողությամբ ավարտել օղերացիան, սակայն դիվանագիտական որդգայթների լարինթրոսը խաճարեց, խճեց եւ տառ նետեց հաղթանակին: Խոկ թուրք-գերմանական դեկավարությունը մեծ շուրջով տռ նեց հարթանակը Բերջինում եւ Կ. Պոլս սում: Ծովային նախարար Շերշիլը որդես այդ գործողության նախաձեռնող հրաժարական սվեց:

Արդեն նույնին, որ Էրդողանի կողմից
ՀՀ նախագահին Դարդանելի կամ ու
նույն է՝ Գալիպոլիի ճակատամարտի
100-ամյակին նվիրված տոնակատառու-
թյանը հրավիրելու առիթով տուազիր եւ
հասկաղես էլեկտրոնային մանուկ-
ողողվեց տարաբնույթ հրատարակումնե-
րով։ Կարելի է ենթադրել, որ դեռ շատ
ավելի գրվելու է հասկաղես մինչեւ ադ-
րիլ 24-ը։ Ցայսօր դրանց մեջ շահեկա-
նորեն տարբերվում է մերօյա ակտիվ եւ

Նույն է Կեթիկը փառան եւ շարունակում է հարդանելը դաստղանելու համար մենք հեռարձակ թնդանոթներ չունենին: Դակա ռակորդը հեռվից կարող է մեզ լրեցնել եւ մասնել նեղուցները, սակայն «դատահետ» ցավ մեջի համար անսպասելին: Դաջու դության մեջ անոնք թողին եւ իրենց գրան համավետով հեռացան նեղուցներն այս ժամանակ ինչու իրեւ ավելի սնափառ, առաջինը կու զեր լինել Swarswamելին միրող եւ Պոլի մասնողը, իսկ անզիհական դեկավարությունը ատոր կվերաբերեր հետին հաշիվներով: Եթզ ֆրանսական բանի մը գրահանակը վեր վճասվեցան եւ անհոյս դաշնանայդան վճաս անխուսափելի էր, անզիհա ացից իսկույն եղակացություն հանեցին թե անհնար է նավատորմիողը միրամբետ և Swarswamելին, թեմետ ամ արդեն միրա դեւած կրնար լինել փոքրիկ ձիգով մը Անզիհացի չուցեցին գրահանավետով մասնել և Swarswamելի եւ Պոլիս: Անոնց հաշիվ էր, թե որո՞ւ համար միրեն միրա դեւած կրնար լինել փոքրիկ ձիգով մը Անզիհացի չուցեցին գրահանավետով մասնել և Swarswamելի եւ Պոլիս: Անոնց հաշիվ էր, թե որո՞ւ համար միրեն միրա դեւած կրնար լինել փոքրիկ ձիգով մը Անզիհացի չուցեցին գրահանավետով մասնել և Swarswamելի եւ Պոլիս:

լիացիներու բուն նողատակը Նեղուցները
միշտապես չեն, այլ նեղուցներու մեջ մեզ
զբաղեցնելը եւ մեզ մասեցնելը»,-իր
խոսքն ավարտում է Վեհիքը:

* *

Ամփոփելով նշենք, որ Դարդանել-Զանաբալի կամ որ նոյնն է՝ Գալիդոյիի ճակատամարտին, որին ընդհանուր հասկով մասնակցել են Սեծ Բրիտանիայի կողմից 490 հազար, Ֆրանսիայի՝ 120 հազար, Թուրքիայի՝ 320 հազար մարդ, նոյատակը՝ Դարդանելով մտնել եւ Ստամբուլը գրավելու եր եւ դաշնակից Ռուսաստանին օգնելը, իսկ հաղթանակի դեղում իրաւ մեջ բաժանել Օսմանյան կայսրությունը։ Դաշնակիցները չհաղթեցին, իսկ Անտանտի դարտությունը նշանակում էր Անգլիայի եւ Ֆրանսիայի թուլացում եւ ԱՄՆ-ի, որն այդ դահից միացավ դատերազմին, ու Ռուսաստանի (աղաքա ԽՍՀՄ-ի) հզորացում միջազգային արենայում։ Այն ամենավերջին ճակատամարտն էր, որտեղ Օսմանյան խալիֆայությունը «հարթանակ» տարավ, որի հենին վրա փասորեն շարունակվեց Թուրքիայի նոր հանրապետության ձեւավորման հաղթարշավը։

Նկատենք, որ նախկինում, ինչպես
իրավացիորեն նույն են թուր դաշնա-
բան Ռանազան Գյողենն ու մյուսները,
ուրեք մեկ տարի տևած (1915 թ. հուն-
վարից մինչեւ 1916 թ. փետրվար) ծո-
վային եւ ցանախային այդ հակածարտու-
թյան ընթացքում, որ ավելի շատ ուժի
ցուցադրման դրսեւորում էր, մասնակցե-
ցին մեծ թվով նավեր եւ ուրեք 1 նշն
մարդ: Գալիղողի-Դարդանելի ծակատա-
մարտին, որը Թուրքիայում ամեն տարի
մարտի 18-ին էր նովում որդես դեմա-
կան տոն, զոհ գնացին Բրիտանական
կայսրությունից սղանված, վիրավոր եւ
ամիեն կորած 120 հազար, Ֆրանսիա-
յից՝ 27 հազար, իսկ Օսմանյան կողմից՝
186 հազար մարդ:

Մասնագետների գնահատմաբ ակնհայս է, որ թուրքական կողմը 2015 թ. ապրիլի 24-ին այն տոնելը դատմականութենոչնով դատմականված չէ: Բոլորի համար էլ հստակ է, որ Թուրքիան Հայոց ցեղաստանության 100-ամյա տարելիցին նվիրված միջոցառումների ձախողնան ուղղված հերթական բայլն է ձեռնարկել, որ խեղջի Օսմանյան կայսրության հայերի նկատմամբ իր հսկ իրազործած զանգվածային սպանությունների, 20-րդ դարի առաջին ցեղաստանության հիշողությունը: Դա թուրերի հերթական կեղծիքն է, հայկական հոլոքոստ քաֆցնելու ամոթայի փորձ, դատմականության տրամաբանության խեղաքյուրում, որի նողատակն է համաշխարհային հասարակության ուսադրությունը Հայոց եղեռնի 100-ամյա տարելիցից շեղելու, եւ անհույս ջղաձգումով հատուցման ժամը երկարաձգելու համար:

03.02.2015 p.
Grbiwū

**«Գյուբեն» գերմանական հածանավոր
վրա թուրքական ֆեսով սղանելու
միայն ձախ է ազ կողմիններն եւ
թուրք, մյուսները՝ գերմանացին**

**Դարդանոյ
մարտկոցներն ու ամրությունները
գերմանական
ռազմահնձներական մսից
կողմից ստեղծված**

ԱՐԱՄ ՍԱՖԱՐՅԱՆ

Քաղաքական վերլուծաբան,
բանապիրական
գիտությունների թեկնածու

Նորմանդական բառյակի Սինսկում անցած հանդիդումից հետո կրկին հոլյու արքացավ, որ ուկրաինական ճգնաժանը կարող է խաղաղ լուծում ունենալ: Ուկրաինայի հարավարեւելում ընթացող մարտերը կառավարական զինված ուժերի և Դոնեցկի ու Լուգանսկի ինֆնահռչակ հանրապետությունների աշխարհազորայինների միջեւ արդեն խլել են մոտ 5500 մարդու կյանք: Դերալցեվո

Բայց հայտնվել է լավագության մի փոքր հնարավորություն եւ դա կայանում է հետեւյալում:

սապարդակուն, թե ուսպանա-
տուքյան կողմերի միջեւ: Պաօ-
տոնական Կիելը մի բանի առիթ-
թով հայտարարել է, որ Ուշրահի-
նան երբեք չի դարձնա դաշնայի-
տետուքյուն, այն միշտ կլինի ու
միշտար: Դարավ-արեւելիի իշխան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ըստողական) հաշվարկը դիսա-
ված է այն բանի վրա, որ ռուսա-
կան ֆինանսամենտական հա-
մակարգի վրա ծննդան ուժեցա-
ցումը կարող է փլուզել տնտեսու-
թյունը եւ դրեի վերախավերի-
դավաճանելու:

**Սցենարներ
լավատեսական
զարգացումների
համար**

Մոսկվայի հետ ուկրաինական ճգնաժամի հարցում դայնա նակորվելու ճանապարհին Գեղա մանիան եւ Ֆրանսիան առաջարկում են հետաձգել արգելա միջոցները խստացնելու ծրագիրը: Արգելամիջոցներն ինչպես հայտնի են, ընդունվել են մի քանի փուլով: Դրանի սկսվել են ի դա

Ուկրաինական զգացման խաղաղ հանգուցալուծման համար ստեղծված եւ լավատեսության համար տեղ թողնող հեռանկարն այն գիտակցումն է, որ դատերազմի շարունակումը ոչ միայն կայապահ Ուկրաինան, այլև կարող է ծայրահեղ սրել միջազգային հարաբերությունները: Ոուսասանին մղելով անժամկետ ու անկանխատեսելի դիմակայության Արեմուտին՝ այնտեղ կարող են սահման ոչ միայն բայց պահանջանական անկախատեսելի Ոուսասան: Սա չար ուրվական է, որը չի կարող տեսանելի չլինել եւրոպական մայրաքաղաքներում: Մենք մի բանի առիթներով գրել ենք, որ մեծ միամտություն է կարծելը, թե Ոուսասանը կարող է արեմուտյան ճնշումների հետև-

Ուկրաինական ճգնաժամի հանգույցալուծման իրական հեռանկարը

5-6 հազար զինվորական, եւ եթէ հրադադարի ցամ համաձայնություն չլինի, զոհերի թիվը կբազմադասկվի: Ավելի քան 850 հազար մարդ փախստականի կարգավիճակով աղաստանել է Ռուսաստանի Դաշնությունում: Ուկրաինական բանակի հայտարարած զորահավաքին ներկայացել է զինադարսների ընդամենը կեսը: Եվ մինչեւ Ուկրաինայում փորձում են հաւականալ եւ իմաստավորել, թե հանուն ինչի են տրվել այսքան զոհեր, Ռուսաստանում բացահայց խոսում են բաղաբակթական բախման մասին, որն ունի միայն երկու լուծում: Կան բանակցություններ հանուն խաղաղության, կամ՝ դատերազմ: Այն, որ այս դատերազմի ստպառնալիքը այլևս լոկ տեսական դատողությունների առարկա չէ, դեռ անցյալ շաբաթ բաձրաձայնել է Մոսկվայից Վերադարձած Ֆրանսիայի նախագահ Ֆրանսուա Օլանդը, որն այդտես էլ ասել է՝ խաղաղ բանակցությունների այլնուանքը դատերազմն է:

Քաղաքակրթական բախման դրսեւում- ներն ու հեռանկար

բարձրացնելու համար՝ ի վեսս
Ուստասանի: Գերմանիայի
կանցլեր Անգելա Մերկելը ԱՄՆ
նախագահ Բարայ Օբամային
մի բանի օր առաջ համոզում էր,
որ ամերիկացիները գենե չնա-
սաւրարեն Ուկրաինային,
նախ՝ որովհետեւ Ուկրաինան ու-
նի բավականաշափ սղառա-
գինություն, եւ երկրորդ՝ որովհե-

իսպերը այդքան կույ դիրքորոշում գրավել Ուկրաինայի դաշնայնացման հարցում, ոեթև նկատի ունենալ, որ այսօրվա բառական վերնախավի գաղափարախոսությունը արմատական ազգայնական է, կամ ինչպես ընդունված է ասել՝ ազգազգայնական: Այս գաղափարախոսությունն անհանգստացնում է Ուսասաւանին եւ ուսադադար բաղադրական գործիչներին ու բառագետներին, իիմք է տալիս խոսելու ֆաշիզմի վերածննդամասին: Այս անհանգստությունը որը Ուսասաւանում իրական է ոչ հնարքվի, Արեւուտեխում չեւ կիսում թերեւ այս դաշճառուսուր այդ հենիփ վրա ուկրաինական դեսականության նոր ժամանակակից անդառնայինութեն հեռացնում է Ուկրաինայի Ուսասաւանից:

Վերադառնալով արգելամիտ
ջոցների դեսճառներին՝ ասեւ
նաեւ, որ ռուս բաղաբական գործ
ծիչներից մեկի դիմուկ վկայու-
թյանը արեւմոյան արգելամիտ
ջոցների նողատակը ռուսական
վերնախավերին դարձ դավա-
ճանությամ դրդեւ է: Այսինք-
եթե արեւմոյան ճնշումների տա-
ռուսական բաղաբական վերնա-
խավերը որոշեն զիշել, նրան
առաջին գործը նախազա-
Պուտինին եւ նրա ցըսպահին
տաղալելն է լինելու: Այսօրվա-
Ռուսաստանի հասարակական
բաղաբական դաշտում ննա-
սցենարի զարգացումը ուղղակա-
անինար է: Նախազա Վ. Պուտ-
ինի վարկամիշը բաւձ է ինչը-
երթի: Բայց ամերիկյան (նաեւ

տասխան Դիմի վերամիավոր
մանը Ռուսաստանին, խստցել
են Հարավ-արևելյան ընթացու-
ռազմական գործողությունները՝
ժամանակ, իսկ հետագայու-
թացվել եւ ճշչվել են։ Այս ար-
գելամիջոցները բոլորում են
ոչ միայն Ռուսաստանը, այլև
Եվրոպական Միությանը։ Եզրա-
չէ, որ ձայներ են հնչում այն մա-
սին, որ ամերիկյան նոր հզորաց-
ման արդյունքում Եվրոպա-
ընդհանրապես կարող է դադա-
րձն միավասար պատրաստու

Ես պիտի պարզութեան ամայական հիմնուրով լուրջ դերակատարությունից: Եվրասիական Տնտեսական Միության նախադատաւության ընթացքում ողջ ժամանակ նկատելու առաջնային գործությունը մասնաւոր է առաջնային գործությունը: Եվրասիական Տնտեսական Միության նախադատաւության ընթացքում ողջ ժամանակ նկատելու առաջնային գործությունը մասնաւոր է առաջնային գործությունը:

անիվ ծնկի գալ եւ զնալ միակողմանի զիջումների: Այդ ճշումների գործնական հաշվարկման ենթակա հետեւանքը կարող են լինել Ռուսաստանում ֆինանսական, ընտեսական, սոցիալական արմատական բարեփոխումները, որոնք արդեն տեսանելի հեռանկարում կարող են ուրիշ ժեսակի դետուրյուն ձեւավորել: Պետություն, որը շատ ավելի ինչ կախված կլինի Արևմուտքից եւ շատ ավելի իննարարակ՝ անեն առօլուկ: Զենք կարծում, թե նաև Ռուսաստանի հեռանկարը ուրախացնում է եպրողացիներին: Այս թե ինչու բաղադրակրթական հականարտությունը իրական դաշտազմի վերածելու ձանալուրին նրանք մի անգամ էլ կնատեն փոխադարձաբար ընդունելի լուծումներ գտնելու մասին: Այդ լուծումներից են, օրինակ, հայտարարությունը, որ այս վիճակով Ուկրաինան չի կարող լինել ոչ ՆԱՏՕ-ի, ոչ էլ ԵՄ-ի անդամ եւ որ նրա դատմական առաքելությունն առնվազն այս փուլում անցումային (բռնթերային) տարածք լինելու է: Նույնիսկ եթե Ուկրաինան վերջնականացես թեվում է ուժի Արևմուտք:

Խաղաղ կարգավորման բանակցությունները հականարտող կողմերի միջև լինելու են դժվարին եւ մատեցնող, եթե ընդհանրապես տեղի ունենան: Ուստաքագետներից մեկը նկատել է, որ ուկրաինական Յարավ-արեւելիք մի նոր Սերդղմեսրյան սարածք կարող է դառնալ:

Զարախնդացող եզրակացությունն այն է, որ Ռուսաստանի ժուրգը կձեռավորվի եւս մեկ անկայությունության եւ լարվածության օջախ եւ Արեւմուտքում կլինեն ստրատգներ, որոնք նճան լուծումը միանգամայն ընդունելի են համարում: Մինչդեռ բայց աշական եզրակացությունն այն է, որ եթե ԵՄ-ին եւ Ռուսաստանին իսկապես համախմբի ուկրաինական եղբայրասպան դատերազմը հաճախելու ուժերով դադարեցնելու անկեղծ մղումը (ինչի մասին չափաՎոր լավատեսության հիմքեր կան), ապա ժուռով կակսվի հրադադարն ու արդյունավետ բանակցությունների գործընթացը:

